

ZLATKO CRNKOVIĆ – POZNATI/NEPOZNATI ZAVIČAJNIK

Zlatko Crnković - known/unknown native

Vlasta Peći Marčetić
Gradska knjižnica Požega
vlasticap@gmail.com

BROJ
BIBLIOGRAFSKE
JEDINICE

528

UDK / UDC **821.163.42.09Crnković, Z.**

Stručni rad / Professional paper

Primljeno/ Received: 13.03.2025.

Sažetak

Cilj. Cilj je ovog rada upoznati čitatelje s manje poznatim činjenicama te zanimljivostima iz života i stvaralaštva zavičajnika Zlatka Crnkovića – prevoditelja, urednika i književnika. Poseban naglasak stavljen je na njegov doprinos hrvatskoj književnosti, kulturi i zavičajnoj povezanosti s Požegom. Njegova djela, kao i djela posvećena njemu, čuvaju se u zavičajnoj zbirci Possegana Gradske knjižnice Požega, čime se potvrđuje njegova važnost za lokalnu zajednicu i kulturnu baštinu grada.

Pristup/metodologija/dizajn. U pristupu je korištena deskriptivna metoda djela samog autora, kao i djela koja se referiraju na njega. Takav pristup omogućuje sustavno prikupljanje, opisivanje i interpretiranje činjenica vezanih uz njegov život i profesionalni rad. Uz primarne izvore, analizirani su i sekundarni – bibliografski materijali, kritički osvrti, studije i zapisi iz zavičajne zbirke Possegana.

Rezultati. U rezultatima istraživanja prikazane su u jednoj cjelini zanimljive i manje poznate činjenice o stvaralaštvu i životu Zlatka Crnkovića. Uključuju pregled djela koja je preveo, naslova koje je urednički oblikovao i publikacija koje je samostalno objavio, kao i zanimljivosti iz njegova privatnog života.

Originalnost/vrijednost. Originalnost i vrijednost ovoga rada očituju se u sustavnom pridavanju značaja životu i stvaralaštvu Zlatka Crnkovića, autora čiji je doprinos hrvatskoj kulturnoj, književnoj i prevoditeljskoj baštini često nedovoljno istaknut u postojećoj literaturi. Posebna se vrijednost rada ogleda u tome što se Crnkovićevo djelovanje promatra i u kontekstu zavičajne baštine Požege.

Ključne riječi: Possegana, zanimljivosti, zavičajnik, Zlatko Crnković

Summary

Objective. The aim of this paper is to introduce readers to lesser-known facts and interesting facts from the life and work of the native Zlatko Crnković – translator, editor and writer. Special emphasis is placed on his contribution to Croatian literature and culture and the native connection with Požega. His works, as well as works dedicated to him, are kept in the native collection Possegan of the Požega City Library, which confirms his importance for the local community and the cultural heritage of the city.

Approach/methodology/design. The approach used a descriptive method of the author's own work as well as works that refer to him. Such an approach allows for the systematic collection, description and interpretation of facts related to his life and professional work. In addition to primary sources, secondary sources were also analyzed – bibliographical materials, critical reviews, studies and records from the local collection of Possegan.

The results. In the results of the research, interesting and lesser-known facts about the work and life of Zlatko Crnković are presented in one unit. They include an overview of the works he translated, the titles he edited and the publications he published independently, as well as interesting facts from his private life.

Originality / value. The originality and value of this work are reflected in the systematic attribution of importance to the life and work of Zlatko Crnković, an author whose contribution to the Croatian cultural, literary and translation heritage is often insufficiently highlighted in existing literature. The special value of the work is reflected in the fact that Crnković's work is also observed in the context of the local heritage of Požega.

Keywords: interesting facts, native, Possegana, Zlatko Crnković

1. Uvod

Odabir Zlatka Crnkovića kao teme rada proizlazi iz njegova dugogodišnjeg i značajnog doprinosa hrvatskoj književnosti i nakladništvu. Kao urednik *Algoritmove* nakladničke cjeline, *Zlatko Crnković vam predstavlja*, koju je uređivao od 1997. godine, Crnković je snažno utjecao na oblikovanje čitateljskog ukusa te je svojim izborima autora i naslova ostavio prepoznatljiv trag. Naslovi objavljeni u toj nakladničkoj cjelini za mnoge korisnike Gradske knjižnice Požega predstavljaju dodanu vrijednost. Iako je dio fonda

Knjižnice samo 61 primjerak ove nakladničke cjeline, ona je izvrstan izvor preporuka za čitanje. Zavičajnik Zlatko Crnković, rođen u Čaglinu, nedovoljno je poznat stanovnicima Požeško-slavonske županije, premda se u zavičajnoj zbirci Possegana nalazi 30 jedinica knjižnične građe. Taj se podatak odnosi na knjižničnu građu kojoj je autor ili suautor, na novinske članke o njemu i njegovu životu te na efemernu građu u obliku pozivnica na izložbu koju je 2014. godine organizirao Državni arhiv u Požegi pod nazivom „Zlatko Crnković (1931.–2013.): urednik – medijator književnog ukusa“ (Radonić, 2014), kao i na pozivnice za događaj koji je 2005. godine organizirala VDG – njemačka narodnosna zajednica u Požegi pod nazivom „Zlatko Crnković: književno predstavljanje“ (Crnković, 2005). Uz pozivnice su priložene fotografije (Crnković i Kušan 2006, 272) i rukopisni osvrti Zlatka Crnkovića na navedene događaje (Gradska knjižnica Požega n.d.).

Kroz čitanje djela Zlatka Crnkovića, kao i tekstova o njemu, osim uvida u njegov stručni rad, može se uočiti i niz zanimljivosti. Trajna povezanost Zlatka Crnkovića s rodnim mjestom jasno je vidljiva već u njegovim autobiografskim zapisima, u kojima ističe da je „povezanost s Čaglinom trajala cijeli njegov život“ (Crnković i Kušan 2006, 415) te doživotno prijateljstvo s dječjim piscem i autorom brojnih likovnih djela, Ivanom Kušanom. Crnković je bio izvrstan prevoditelj, urednik, književni kritičar i pisac. Ujedno je i približio književni svijet svoga vremena čitateljima ovih prostora. Preveo je neka od najznačajnijih svjetskih književnih djela, oko 160 književnih jedinica, uredio oko 600 književnih jedinica i napisao 7 knjiga, s pretežno autobiografskim činjenicama. Uz sve to, sjećanja opisana u autorskim knjigama definiraju ga kao čovjeka povezanog s rodnim mjestom Čaglinom i Slavonijom, čovjeka koji provodi deset sati dnevno u čitanju, uređivanju i prevođenju. Bio je sklon učenju, naročito stranih jezika, čvrste radne etike i poštivanju autorskih prava. Predan i discipliniran posvećivao je pažnju svakom detalju pročitanog i tražio dublji smisao u svakoj rečenici.

2. Čaglin kao ishodište identiteta: djetinjstvo i obiteljske uspomene

Zlatko Crnković rođen je 11. svibnja 1931. godine u Čaglinu, gdje je proveo rane godine djetinjstva. Do devete godine živio je kod djeda i bake, gdje je završio prva dva razreda osnovne škole. Upravo su ti rani boravci u Čaglinu, koji su se nastavili i kasnije tijekom školskih praznika, ostavili dubok trag u njegovim sjećanjima i kasnijem književnom stvaralaštvu. U autobiografskoj prozi često se prisjeća svakodnevnih prizora

iz obiteljske kuće, u kojima se isprepleću jednostavnost života i jak emotivan odnos prema obitelji. Samo u knjizi *Prošla baba s kolačima: uspomene u 7 poglavlja*, koja ima 275 stranica, Čaglin se spominje 109 puta (Albert 2020, 95). Zavičaj se u njegovim sjećanjima ne pojavljuje samo kao zemljopisna odrednica, nego kao prostor djetinjstva, jezika i temeljnih životnih iskustava.

Možda postoji sličnost s „otatom“, majčinim ocem koji je bio „vicmaher“,¹ Zlatka je taj način izražavanja pratio cijelog života. Posebna uspomena na njega jesu prženi žganci prelivevi vodom koje im je kuhao za doručak (Crnković 2002, 27). Po uzoru na njega i Zlatko je prestao pušiti u četrdesetoj godini. A majčina mama, „omama“ bila je baka iz bajke. Draga je uspomena bijela kava Divka ostavljena u lončićima u rerni koju bi ispijali tijekom poslijepodneva. Zanimljivo je da su u Čaglinu stanovali u Požeškoj ulici. Ostala rodbina, Pamerovi, s majčine strane, braća i njihove žene isto su obilježili djetinjstvo u Čaglinu. Posebno sjećanje pripada baba Suzinom kolaču od dizanog tijesta s nadjevom od maka, oraha ili rogača (Crnković 2002, 37). Jedan je dio obitelji poslije rata zatražio njemačko državljanstvo u skladu s podrijetlom te su se odselili iz Čaglina (Crnković 2002, 42). Zavičajni prostor nije bio samo mjesto obiteljskih uspomena, nego i prostor igre i prvih prijateljstava. Crnković u autobiografskim zapisima spominje bratića Jožiku Šulca, s kojim su on i Ivan Kušan, kao i brat Milan dijelili dječjačke igre, osobito ratne (Albert 2020, 95). Čaglin se tako postupno oblikovao kao mjesto susreta privatnog i intelektualnog života, prostor u koji je Crnković rado dovodio ljude bliske svom književnom i profesionalnom krugu. Vodio je Crnković u Čaglin razne ljude iz književnog svijeta, prevoditelje, urednike i pisce, između ostalih bio je u tu i Ephraim Kishon kojeg je na večeri kod Crnkovića najviše oduševio slavonski kulen², djelo tete Zore iz Čaglina.

Takvi detalji, iako naizgled neznatni, u njegovim tekstovima postaju nositelji emocionalne i identitetske vrijednosti zavičaja. Važno je istaknuti kako se zavičajna povezanost kod Crnkovića ne zadržava isključivo na razini sjećanja, nego se prenosi i na njegov odnos prema jeziku. Slavonski govor, jezik njegova djetinjstva i odrastanja, postaje važna vrijednost u njegovu prevoditeljskom radu, čime zavičaj dobiva aktivnu ulogu u njegovu profesionalnom identitetu (Opačić 2024).

---

¹ njem. *Witzmacher* – onaj koji se zna našaliti, koji zna duhovito ili nekim vicom ili šalom odgovoriti.

² Kulen – trajna kobasica od finih dijelova svinjetine, dosta začinjena, sušena u crijevu na dimu i zraku. Smatra se izvornim hrv. (slavonskim) proizvodom.

2.1. *Obrazovanje i intelektualni utjecaji*

Nakon djetinjstva provedenog u Čaglinu, preseljenje u Zagreb označilo je početak novog života Zlatka Crnkovića, postaje „pravi“ Zagrepčanin. Ondje se postupno oblikovao njegov obrazovni i intelektualni put, koji će kasnije biti presudan za profesionalno usmjerenje prema jeziku, književnosti i prevođenju. U zagrebačkom okruženju Crnković se susreo s bogatim kulturnim i obrazovnim poticajima, ali i s osobama koje će snažno utjecati na njegov život i rad.

Četrdesetih godina 20. stoljeća roditelji ga upisuju u njemačku evangeličku školu. (Crnković 2002, 57). U tom je razdoblju stekao temeljito znanje njemačkog jezika te naviku discipliniranog rada, koja će obilježiti cijeli njegov profesionalni život. Školske obveze ispunjavao je savjesno, a obrazovni sustav toga vremena, u kojem su se koristile pločice od škriljevca za pisanje i računanje, dodatno je pridonio razvoju njegove preciznosti i strpljenja.

Roditelji su već prije kupili kuću na uglu Heinzlove i Banjavčičeve ulice. Jakšu i Ivana (kojeg je uvijek zvao Ivo) Zlatko je upoznao u Zagrebu, kada su se preselili na taj ugao, dok su Kušanovi živjeli u Banjavčičevoj 24.

Između dviju zgrada bio je prazan prostor, prozor Zlatkove sobe gledao je na balkon Kušanovih i tada je prvi put vidio sitnog dječaka, nešto mlađeg od sebe, dječaka koji još nije išao u školu ali je znao čitati i pisati, čak i ćirilicu (Crnković 2013, 31). Budući najbolji prijatelj koji je završio Likovnu akademiju, ali je podjednako bio talentiran za pisanje i prevođenje (Slika 1). Veliku ulogu u Zlatkovu i Ivanovu životu imao je Ivanov otac Jakša Kušan (Crnković 2009, 125), književnik, prevoditelj i urednik Zabavne biblioteke. Kao vrlo zahtjevan, osoba koja je prenijela ljubav prema književnosti na sve oko sebe, odredio je životni put Zlatko i Ivanu, budućim prevoditeljima, piscima, urednicima (Crnković 1998, 40).

Diplomirao je engleski i njemački jezik i književnost na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, a američku je književnost studirao na Berkeleyju u Kaliforniji (1961./1962.). To iskustvo omogućilo mu je neposredan uvid u suvremene književne tokove i produbilo njegovo razumijevanje angloameričke književnosti. Karijeru je započeo kao profesor engleskog jezika na Pedagoškoj akademiji u Pakracu (Crnković 2009, 113). Osim hrvatskog, vladao je francuskim, engleskim, njemačkim i ruskim jezikom na izvrsnoj razini (Gajdobranski 2020).

Premda je Zlatko Crnković u mladim danima pisao poeziju, kasnije se opredijelio za prevoditeljski rad, u kojem je njegova ljubav prema pjesničkom izrazu pronašla novi oblik kroz brižljivo promišljeno prevođenje. Pet omiljenih pisaca u studentskim danima bili su mu: Dostojevski, Shakespeare, Huxley, Dickens i Gide.

Otkrivanje Prousta došlo je kasnije. Najveći i jedinstveni čitateljski užitak bilo je čitanje *U traganju za izgubljenim vremenom*, i to u originalu, naravno uz povremenu pomoć rječnika, posebno uživanje u literarnim i stilističkim nijansama, knjige u tri sveska naručene izravno iz Francuske na koje se čekalo mjesecima i koje su dosta koštale (Crnković 1998, 19).

U studentskim danima imao je kratkotrajnu, i prema njegovim riječima, uzbudljivu karijeru turističkog vodiča. Turiste je najprije vodio po Zagrebu, a nakon diplome i po Jugoslaviji. Bitna činjenica ovog posla bila je poznavanje stranih jezika (Crnković 2002, 218).

Zlatko Crnković bio je i knjižničar. Na prijedlog Savjeta za prosvjetu Narodnog odbora Općine Peščenice osnovana je 1954. godine općinska knjižnica na Peščenici (Knjižnice grada Zagreba – Knjižnica S. S. Kranjčevića n.d.), na uglu Bužanove i Šulekove ulice pod nazivom *Općinska knjižnica SSRN* (Slika 2). Prostor se sastojao od samo jedne prostorije veličine 20 kvadrata. Zlatko Crnković, apsolvant germanistike u dobi od 25 godina bio je prvi i jedini zaposlenik. Najveći mu je užitak bila nabava knjiga, radio je oko godinu dana i u tom razdoblju otkrio kako se njegov ukus u čitanju ipak ne podudara s ukusom rijetkih građana koji su znali za postojanje knjižnice. 1962. godine ova knjižnica mijenja naziv u *Biblioteka Silvije Strahimir Kranjčević*. Problem s prostorom riješen je 1978. godine preseljenjem u Zapoljsku 1 gdje je i danas smještena. Od te godine mijenja naziv u *Knjižnica S. S. Kranjčevića*³.

2.2. Čaglin kao simbol slobode u mladim danima

Unatoč zagrebačkom životu i akademskim obvezama, Crnković i Ivo tijekom mladenaštva redovito su boravili u Čaglinu, osobito tijekom školskih praznika. Zlatko u svoje i Ivanovo ime u zajedničkom časopisu *Perom i kistom* 1949. godine pod naslovom *Slike iz Čaglina* piše:

---

³ Knjižnica S. S. Kranjčevića (Knjižnica Silvija Strahimira Kranjčevića).

Zaželjeli smo se već slobodnog života u Čaglinu i mnogo mjeseci ranije maštali o tome čime ćemo se tamo baviti. Imali smo obilan program pred sobom: lov puškom na grlice i vrapce, kupanje na Londži, prevođenje s ruskog i učenje engleskog, igranje nogometa i igre s kockom, igranje tenisa i još koješta (Albert 2020, 96).

Nogomet je bio najdraža igra Zlatka Crnkovića (Crnković 2002, 174) (Slika 3), a jedna od dražih uspomena jest odlazak NK Čaglin u Veliku na utakmicu, na susret s NK Papuk. Išlo se kamionom, skupa sa zainteresiranim pratiteljima.

Studentske i mladenačke godine obilježene su i sudjelovanjem, zajedno s bratom Milanom, biciklističke utrke pod nazivom „Pothvat nadobudnih biciklističkih amatera“ koji se dogodio 1950. godine. Ruta je bila Čaglin-Kutjevo-Orahovica-Feričanci-Našice-Čaglin, otprilike 28 kilometara. „Utrka je uključivala i ekonomu na startu – Mariju Kačarik, rođenu Pamer, našu baku i okrjepu kod delegata Biciklističkog saveza“ (Albert 2020, 101).

3. Prevoditeljski rad i kulturno posredništvo

Prevoditeljsku karijeru započinje u izdavačkoj kući Matice hrvatske 1950-ih godina. Bio je uvijek izvrsno informiran o novim knjigama u svijetu. Išao po sajmovima knjiga i čitao (britanski tjednik *The Observer* (Crnković 2009, 40) koji ima najbolji pregled o novim knjigama. Stječe ugled i postaje jedan od najcjenjenijih i najtraženijih prevoditelja. Inicijator rada na prevođenju otac je Ivana Kušana Jakša Kušan, a pomalo zaboravljeni Stjepan Krešić uzor. Divio se i Isi Velikanoviću, Josipu Tabaku te Veselku Tenžeri (Crnković 1998, 174-187).

Prevođenje je umjetnost. Poseban je naglasak na prevoditeljima i slobodi u prevođenju. Odnosi se samo na prozu, poeziju nikad nije prevodio jer se prema njegovu mišljenju pjesma zapravo iznova stvara, pjesme mogu prevoditi jedino pjesnici. Jakša Kušan usmjerio ga je poslu prevođenja. Još kao studentu ponudio je da najprije prevede neke Tolstojeve pripovijetke, a kako je bio zadovoljan, predložio je da prevede i *Rat i mir* (Crnković i Kušan 2006, 173). Imao je 25 godina i to je bio njegov prvi veliki prijevod.

Crnković kaže kako se u prevođenju poslužio različitim govorima i narječjima koje poznaje. Za tu svrhu dobro mu je došlo poznavanje slavonskoga govora koji se govori u njegovu rodnom Čaglinu, jezik njegova djetinjstva. Kao primjer ističe svoj prijevod

romana *Pustolovine Huckleberryja Finna* Marka Twaina (Crnković, 1998, 38). Francuski mu je bio najdraži jezik i sâm ga je naučio. Između ostalih djela francuske književnosti preveo je Camusova *Stranca* i Sartreovu *Mučninu...* Uvijek je radio bez pisaćeg stroja, računala i Interneta. Sve svoje prijevode i knjige pisao je rukom, a onda ih je davao daktilografkinji na prijepis. Svaki je prijevod na glas čitao svojoj ženi Nedi. Između mnoštva prijevoda, posebno se ističu prijevodi Dostojevskog, Tolstoja i Turgenjeva, Bukowskog, Vladimira Nabokova, Mihaila Bulgakova, Millera i Kafke, Tolkiena i Joanne K. Rowling i naravno Ephraima Kishona. Čitateljima na ovim prostorima približio je i djela nobelovca V. S. Naipula, Nadine Godimer, Philipa Rotha, Raymonda Carvera i drugih (Gajdobranski 2020). Neispunjene želje ostvario je u mirovini, pa je bio sretan kad je preveo *Čarobnu goru* Thomasa Manna, trilogiju *Gospodara prstenova* J. R. R. Tolkiena, *Gospodara muha* nobelovca Williama Goldinga i *Hadrijanove memoare* Marguerite Jourcenar. Bili su to prvi hrvatski prijevodi tih knjiga. Zalagao se za etičke principe u prevođenju i poštivanje prava autora.

3.1. Prijevodi Tolkienovih djela: Crnković i Maras

Dostojevski mu je bio najdraži prevođeni pisac, a Tolkien najmanje omiljen (Crnković 1998, 211). Zlatko Crnković, autor prvog prijevoda *Hobita* i *Gospodara prstenova*, s prijevodima osobnih imena postupao je hirovito, prema Marku Marasu, neka imena prevodio je prema autorovim uputama, neka po vlastitu nahođenju, a neka je ostavljao u izvornom engleskom obliku. Novi prijevodi koje je preveo Marko Maras u skladu su s Tolkienovim leksikonom imena s objašnjenjima i prijedlozima. Tolkien je od prevoditelja zatražio da se imena prevode tako da osnova bude prijevodni jezik umjesto engleskoga. Nakladnička kuća Lumen ispunila je zahtjev samog autora i „Zaklade J. R. R. Tolkien“, koja skrbi o autorskim pravima na Tolkienovo djelo (Radović 2022).

Primjer Crnkovićeve prijevoda: „Dragi moji Bagginsovi i Boffinovi! I dragi moji Tookovi, Brandybuckovi i Grubbovi, i Chubbovi, i Burrowsovi, i Hornblowerovi, Bolgerovi, Bracegirdleovi, Goodbodyevi, Brockhouseovi i Proudfootovi!“ U prijevodu Marka Marasa ista rečenica glasi: “Dragi moji Torbari i Bofini! I moji dragi Tukovi i Jelende, i Grebonje, i Trbonje, i Rovaroši, i Duhači, i Bujanci, Pasanci, Trupine, Jazbinari i Nogoslavci.” Iako su se neki čitatelji teško privikavali na novi prijevod, knjižnice i danas čuvaju fondove u kojima su dostupni Tolkienovi naslovi u oba prijevoda – Crnkovićevu i Marasovu verziju.

Crnković je tijekom karijere preveo približno 160 knjiga, s njemačkog, engleskog, ruskog i francuskog jezika.

4. Urednički rad i oblikovanje čitateljskog ukusa

Tijekom uredničke karijere uredio je oko 600 knjiga, odnosno književnih jedinica. Kao urednik biblioteka Hit, ITD i Evergreen, u Nakladnom zavodu Znanje djelovao je od 1969. godine do umirovljenja 1994. godine (Crnković 2009, 7–32). Brojčano, to je 250 svezaka u biblioteci Hit, oko 160 naslova u biblioteci ITD, osamdesetak knjiga u biblioteci Evergreen, komplet J. D. Salingera i još nekoliko odabranih djela stranih pisaca i Janka Matka i na kraju urednik velikog broja posebnih izdanja (Crnković 1998, 200). Urednik biblioteke/nakladničke cjeline *Ivan Kušan za mlade* u izdanju Znanja, biblioteke Alfa i omega u izdanju Mladosti, biblioteka *Zlatni paun* i *Vrutak* u izdanju Otokara Keršovanija iz Rijeke, nešto za Hena.com i Euromediju iz Zagreba. Od 1997. uređuje seriju *Zlatko Crnković vam predstavlja* u zagrebačkom Algoritmu. Cijenio je *Zabavnu biblioteku* Nikole Andrića, različitih boja, zelene, crvene, plave, smeđe i žute, tvrdo ukoričene i u mekom uvezu, u 29 godina izašlo je 603 sveska. *Zabavna biblioteka*, a i urednik poslije Andrića (Crnković 1998, 192) Jakša Kušan bio je poticaj da poslije Drugog svjetskog rata napravi neku sličnu biblioteku ili nakladničku cjelinu, kako se to danas kaže, počelo je bibliotekom *Hit*, 25 godina rada u Znanju. Biblioteka *Hit* bila je zamišljena kao biblioteka modernih, svjetskih bestselera, čiji su uspjesi često bili zasnovani i na filmskim ekranizacijama. Hitovi su se uglavnom tiskali u tiražama od šest do deset tisuća primjeraka, neki i u nekoliko izdanja. Jedan od najuspješnijih pisaca bio je Ephraim Kishon, čije su knjige uvijek bile tiskane u najmanje deset tisuća primjeraka i imale su nekoliko izdanja. Pred kraj života uredio je knjigu Stjepana Alberta, *Čaglin: Zlatko Crnković Čaglini i NK „Omladinac“ do kraja pedesetih godina 20. stoljeća*. Knjiga je izašla iz tiska nakon smrti Z. Crnkovića (Albert 2020, 1-7).

5. Pisac i njegova autobiografska proza: svjedočanstva književnog života

Kao pisac i član Hrvatskoga društva pisaca objavio je sedam knjiga, koje su većinom oblikovane kao autobiografska sjećanja, obilježena bogatstvom bibliografskih podataka i svjedočanstava o književnom životu njegova vremena.

Možda Crnkovića najbolje opisuje njegovo djelo *Knjige mog života*, popis djela koja je preveo, uredio ili objavio i u kojima je sadržano sve što je pisao o knjigama, prevoditeljima i općenito o književnom i stvaralačkom radu svog doba, kao i popratne tekstove o posebnim prigodama, kao što su promocije knjiga ili autora. Isto tako, Izvrstan su izvor preporuka knjiga za čitanje. Po načinu, a i samim naslovom izraz je preuzeo od Henryja Millera, omiljenog pisca koji je na sličan način popisao i „opisao“ djela koja su imala utjecaj na njegov život. On je ujedno i prevoditelj tih Millerove knjige, kao i 6,7 naslova ovog autora. Pokušao se kao urednik okoristiti Millerovim idejama, knjigama o kojima on oduševljeno piše, ali... Millerove omiljene knjige nisu i komercijalne knjige (Crnković 1998, 111).

Naslov *Pisac i njegov urednik* (Aralica i Crnković 1998) sadrži izabrana pisma i dugogodišnju prepisku s Ivanom Aralicom. Pisma su naslovljena od „druže“ do „dragi“, profesionalna i intimna ispovijed dvaju profesionalaca. Razgovaraju o svom radu i književnoj sceni u Hrvatskoj. Često se potpisuju u „mi“ formi kao Ružica i Ive (Ivan) i Nada i Zlatko. Unutar pisama zabilježeno je mnoštvo privatnih detalja o provedenim danima unutar obitelji, kao i povijesno emocionalnih činjenica o članovima i povijesti obitelji četvero.

Možda najzanimljivije djelo u kojem se spominje njegov privatni život jest *Prošla baba s kolačima : uspomene u 7 poglavlja*. Zanimljivo je to što se na 275 stranica ovog djela Čaglin spominje čak 109 puta (Albert 2020, 95). Sjećanja i autobiografski podaci u ovoj knjizi grupirani su u sedam većih poglavlja. govori o obiteljskom podrijetlu, o razdoblju Drugog svjetskog rata i posjetu bratu u partizanima, u trećem je riječ o „Zicku“, (Crnković 2002, 119), isprepleteni inicijali Zlatka Crnkovića i Ivana Kušana. U odjeljku *Strasti i slabosti*, govori o poratnim godinama i o slabostima/manama članova obitelji (otac i brat). Slijede gimnazijski dani i boravak u vojsci, posao turističkog vodiča u studentskim danima, a završava opisom nesporazuma s ocem, očevi posljednji dani i smrt. Priložene su dokumentarne fotografije kao i ilustracije Ivana Kušana (Crnković 2002).

U Knjizi snova opisani su snovi autora nastali u razdoblju od 1956. do 2002. godine. Utemeljeni i neutemeljeni u stvarnosti, jednim dijelom inicirani protekom događaja i ljudima kojima je okružen. Mnoštvo je ljudi oko njega, suradnika, prijatelja, novinara. Neočekivani i očekivani, neki od njih su Slavko Goldstein zvan Muki, Gojko Šušak, Jagoda Kaloper, Ivan Aralica, Alma Prica i naravno Ivan Kušan i supruga Neda. Snovi, samo

zabilježeni bez potrebe njihova tumačenja i bez prevođenja u stvarni jezik (Crnković 2003).

Knjigositnice su podijeljene u tri cjeline: tekstovi iz knjiga, časopisa i novina. U prvom su dijelu književne kritike objavljujane u nekadašnjem „Telegramu“, o nakladnicima, o značajnim prevoditeljima na hrvatski jezik i raznim kulturnim obljetnicama. Drugi dio knjige odnosi se na pitanja hrvatskog suvremenog književnog jezika i prevođenje, dok su u trećem dijelu predgovori ili pogovori pojedinim izdanjima djela književnih klasika, kao što su: Ljermontov, Dickens, E. A. Poe, J. D. Salinger, Dostojevski, Kafka, Turgenjev, Hemingway i niza drugih (Crnković 2003).

Oko Sljemena i Globusa intimna su pisma dvojice prijatelja, Crnkovića i Kušana, nastala u razdoblju od 1946. do 1997., pri čemu su najzanimljivija ona pisma odaslana s udaljenih dijelova globusa, od San Francisca do Pekinga. Osobna su sjećanja potpuno otvorena, naročito vezano za literaturu i odnose prema ženama. Početak su pisma iz vojske 50-ih godina, 60-e su vezane za časopis *Književnost* i Kušanove *dvojbe* između pjesnikinje Vesne Krmpotić i udane drugarice Sanje N., 70-e i 80-e Hrvatsko proljeće, oni već stariji i samo se prisjećaju. Prijateljstvo 90-ih odredila je Kušanova bolest. Crnković je bio godinama vezan uz jednu ženu, Nedu. Kušan je u pismima promijenio cijeli niz. U njima se ispovijedaju jedan drugome (Crnković i Kušan 2006).

Carske mrvice, između ostalog su, osvrti i razmišljanja o klasicima svjetske književnosti, Dostojevskom, Tolstoju, Proustu te nekima od najčitanijih suvremenih autora poput Kishona, J. K. Rowling, Tolkiena. Razmatra i Miljenka Jergovića i njihovu komunikaciju, spominje Josipa Broza Tita i Zagorje. Trostruko književno iskustvo: uredničko, prevoditeljsko i spisateljsko (Crnković 2009).

6. Mentorstvo, jezik i internetski zapisi

Generacijama je prenosio svoje znanje i iskustvo kao mentor mlađim kolegama, osobito studentima stranih jezika i mladim prevoditeljima, a interes za jezik i prijevod nastavio je iskazivati i u tekstovima objavljujanim na internetu. Njegovi se zapisi o jezičnim pitanjima i posuđenicama mogu pronaći i na internetskoj platformi „Blog.hr“, u rubrici *Bookeraj* iz 2013. godine, gdje su pod naslovom „Zlatko Crnković: ‘Knjige mog života’“ objavljeni tekstovi posvećeni toj tematici (Blog.hr 2013). U tim se zapisima Crnković osvrće na podrijetlo pojedinih riječi i navodi primjere posuđenica: „tko bi,

recimo, rekao da je pogača talijanske provenijencije, ili lopta mađarske!“ Pisao je i o riječima te o „sitničarenju“, kako sam kaže, u prijevodu na hrvatski jezik. U naslovu *Knjige mog života*, između ostalog, spominje i Brodnjakov *Razlikovni rječnik*, za koji ističe da nije „Sveto pismo“, pritom upozoravajući da su mnoge riječi koje doživljavamo kao domaće zapravo posuđenice (Crnković 1998, 220–221).

7. Zlatko Crnković – dobitnik brojnih nagrada i priznanja

Zlatko Crnković istaknuo se kao jedan od najuglednijih hrvatskih prevoditelja, književnika i urednika, što potvrđuje niz nagrada i priznanja dodijeljenih tijekom njegove karijere. Među najznačajnijima je „Nagrada Društva književnih prevoditelja Hrvatske“ koju je dobio 1971. za prijevod romana *Portnoyeva boljka* Philipa Rotha. Ponovno je istim priznanjem nagrađen 1986. za prijevod romana Marka Twaina *Huckleberry Finn*, a zanimljivo je kako junak Twaina u njegovu prijevodu progovara čaglinskim govorom (Opačić, 2024).

Međunarodna prepoznatljivost uslijedila je 1996. kada je Zlatko Crnković primio nagradu „IBBY“ (Međunarodni odbor za knjige namijenjene mladima) u Groningenu u Nizozemskoj za najbolji prijevod Tolkinova *Hobita*.

Njegov rad u području uredništva dodatno je valoriziran 2006. kada je dobio nagradu „Kiklop“ kao „Urednik godine“.

Za svoj dugogodišnji doprinos hrvatskoj književnosti i prevodilaštvu, Ministarstvo kulture Republike Hrvatske 2011. dodijelilo mu je nagradu „Iso Velikanović“ za životno djelo (Slika 4) (Piteša 2011).

Poseban značaj njegova rada prepoznat je i na akademskoj razini: 2008. Filozofski fakultet u Zagrebu, odsjek Kroatistika, posvetio mu je kolegij kao jednom od najuglednijih hrvatskih prevoditelja i urednika te medijatoru književnog ukusa.

Lokalna priznanja također potvrđuju njegovu važnost: Državni arhiv u Slavanskom Brodu, Ogranak Požega 2012. uputio je Požeško-slavonskoj županiji prijedlog za dodjelu „Nagrade za životno djelo“, uz opsežno obrazloženje i životopis u kojem se ističe njegova iznimna uloga kao prevoditelja, književnika, književnog kritičara i urednika (Državni arhiv u Požegi). Temeljem toga prijedloga, Požeško-slavonska županija iste je godine dodijelila Zlatku Crnkoviću „Nagradu za životno djelo“ (Radonić, 2014).

8. Ostavština Zlatka Crnkovića

Zlatko Crnković umro je 2. studenog 2013. godine. Duboka povezanost Zlatka Crnkovića s Požegom i Čaglinom osobito je došla do izražaja u njegovim odlukama i postupcima pred kraj života. Crnković je žarko želio svoju književnu i privatnu imovinu iz radne sobe u Jandrićevoj 27 u Zagrebu ostaviti Požegi. Nije u potpunosti realizirano, ali djelomično jest. 18. lipnja 2010. Zlatko Crnković poslao je pismo Arhivu RH, Odjel Požega, odnosno voditelju Odjela, gospodinu Radoniću, prof. Između ostalog napisao je: „kad pregledate sve ovo što vam šaljem, nadam se da ćete mi se javiti i da ćemo nastaviti stalnu i plodnu suradnju oko moje literarne i privatne ostavštine“.

Osobno je 16. rujna 2010. godine predao u Državni arhiv Slavonski Brod, Odjel u Požegi 1,7 dužinska metra:

- prijevoda i rukopisa;
- rukopisa književnih djela;
- prevedenih knjiga;
- novina i časopisa;
- isječaka iz novina;
- korespondenciju i
- fotografije.

Dana 17. rujna 2010. sastavljen je zapisnik o zaprimljenoj ostavštini. (Milković 2023).

Prema riječima djelatnice „Državnog arhiva u Požegi“ Marije Mikačić: „Arhivsko gradivo, koje se kao cjelina preuzima u Arhiv, dobiva svoju signaturu. To ne znači automatski da je gradivo stručno i po standardima struke obrađeno i inventarizirano“.

U konkretnom slučaju ostavštine Zlatka Crnkovića arhivski fond još nije arhivistički obrađen te nisu izrađena obavijesna pomagala (arhivski popis i sumarni inventar). Dobio je samo početni broj ili signaturu. Signatura je arhivskog fonda *HR-DAPŽ-359*. Naziv je fonda: *Osobni arhivski fond CRNKOVIĆ, Zlatko, hrvatski prevoditelj, književnik, urednik* (Državni arhiv u Požegi n.d.).

Zlatkova supruga Neda, kontaktirala je „Državni arhiv u Požegi“ 18. i 19. veljače 2016. godine i zamolila da hitno dođu po ostatak ostavštine iz Zlatkove sobe (Slika 5), ali to nije učinjeno. Crnković je Stjepanu Albertu, autoru knjige *Čaglin: Zlatko Crnković Čaglinski i NK "Omladinac" do kraja pedesetih godina 20. stoljeća* ostavio sve starije i novije

tekstove koje je Stjepan Albert nakon napisane knjige poklonio „Državnom arhivu u Požegi“ u nadi da će se jednog dana objediniti sva ostavština Zlatka Crnkovića i urediti stalni postav, pod nazivom Zlatkova radna soba (Milković 2023).

9. Dvije izložbe o Zlatku Crnkoviću

U povodu 50 godina rada u izdavaštvu Zlatka Crnkovića, 20. rujna 2004. u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici otvorena je izložba knjiga i radova Zlatka Crnkovića, a dramski umjetnik Vanja Drach, čitao je Crnkovićeve tekstove. Ujedno je organizirana i književna večer posvećena prevoditelju, uredniku i književniku. O njegovu radu i značaju govorili su književnica i povjesničarka književnosti Julijana Matanović i vlasnik "Algoritma" Neven Antičević (Index.hr 2004). Postavljena izložba jest izložba njegovih izdanja, fotografija i novinskih članaka koji oslikavaju cijelu književnu epohu i vrhunske pisce 20. stoljeća, od klasikâ: Dostojevskog, Tolstoja i Turgenjeva, preko Bukowskog, Millera i Kafke pa sve do Tolkiena i Joanne K. Rowling (Gajdobranski 2020).

Druga izložba o Zlatku Crnkoviću pod nazivom *Zlatko Crnković (1931.–2013.): urednik-medijator književnog ukusa* (Slika 6), otvorena je u Požegi 9. lipnja 2014. Izložbu je priredio Tomislav Radonić, voditelj Odjela Državnog arhiva u Požegi, uz otvorenje koje je prigodno organizirano u povodu Međunarodnog dana arhiva. Ovaj projekt istaknuo je Crnkovića kao jednog od najuglednijih i najvrsnijih hrvatskih prevoditelja i urednika, s naglaskom na njegov urednički doprinos i utjecaj u hrvatskom književnom životu. Izložbeni postav bio je koncipiran kronološko-tematski i obuhvatio je ključne etape života i rada Zlatka Crnkovića. U središtu izložbe nalazila se njegova urednička i prevoditeljska djelatnost, s posebnim naglaskom na rad u „Nakladnom zavodu Znanje“ i uređivanje biblioteka *Hit*, *ITD* i *Evergreen*. Postav je uključivao izbor knjiga koje je uređivao i prevodio, rukopisnu i tiskanu dokumentaciju, bibliografske popise, fotografije iz privatne i profesionalne arhive te arhivsku građu koja svjedoči o njegovu utjecaju na hrvatski književni i izdavački prostor.

Poseban dio izložbe bio je posvećen Crnkoviću kao kulturnom posredniku i uredniku koji je oblikovao čitateljski ukus nekoliko generacija, kao i njegovim vezama s domaćim i stranim piscima, prevoditeljima i urednicima. Izložbu je pratio katalog koji je sadržavao uvodni tekst autora izložbe, sažeti životopis Zlatka Crnkovića, pregled njegove uredničke, prevoditeljske i autorske bibliografije te reprodukcije dijela izložene građe.

Katalog je zamišljen kao dokumentarno-interpretativni priručnik koji nadopunjuje izložbeni postav i omogućuje trajno vrednovanje Crnkovićeva doprinosa hrvatskoj književnoj kulturi (Radonić 2014).

10. Zaključak

Zlatko Crnković bio je most između hrvatske i svjetske književnosti, promovirajući vrijedne naslove koji čine temelj našeg kulturnog identiteta. Kao prevoditelj, isticao se izuzetnim književnim ukusom, preciznošću i sposobnošću prilagodbe prijevoda duhu jezika na koji prevodi, dok je njegova urednička izvrsnost oblikovala brojne izdavačke projekte i čitateljski ukus u Hrvatskoj.

Privatni život, iako skroman, odražavao se u njegovu stvaralaštvu: autobiografske knjige otkrivaju njegov intimni svijet i trajnu vezanost za Čaglin, mjesto koje je bilo utočištem i izvorom inspiracije kroz cijeli život. Ta povezanost s rodnim krajem, u kombinaciji s profesionalnim doprinosom, obogatila je zavičajnu knjižničnu baštinu, osobito zavičajnu zbirku Possegana Gradske knjižnice Požega te učvrstila njegov status jednog od najvažnijih hrvatskih prevoditelja, urednika i medijatora književnog ukusa.

Crnkovićev rad nadilazi osobnu dimenziju i postaje trajno obilježje hrvatske književne kulture. Njegovo nasljeđe integrira životnu skromnost, estetski prosudbeni kriterij i predanost književnosti, istovremeno potvrđujući važnost prevodilaštva i uredništva u oblikovanju kulturnog identiteta te značaj zavičajne pripadnosti u životu i djelu velikih književnih ličnosti.

Literatura

Albert, Stjepan. 2020. *Čaglin: Zlatko Crnković Čaglini i NK „Omladinac“ do kraja pedesetih godina 20. stoljeća*. Požega: Vlastita naklada.

Aralica, Ivan i Zlatko Crnković. 1998. *Pisac i njegov urednik : [izabrana pisma]*. Zagreb: Znanje.
Crnković, Zlatko. 2013. „Bit će i gore“. U *Ivan Kušan: dijalog s motivom*, priredio Ivan Vitez, 31-43. Zagreb: ITG.

Crnković, Zlatko. 2009. *Carske mrvice: urednička zapamćenja*. Zagreb: Znanje.

Crnković, Zlatko. 2003. *Knjiga snova: (1956.-2002.): dvostruki život uredničke „legende“* Zagreb: Hena.com.

Crnković, Zlatko. 1998. *Knjige mog života*. Zagreb: SysPrint.

Crnković, Zlatko i Ivan Kušan. 2006. *Oko sljemena i globusa: izabrana pisma*. Zagreb: Profil International.

Crnković, Zlatko. 2002. *Prošla baba s kolačima: uspomene u 7 poglavlja*. Rijeka: Otokar Keršovani.

Crnković, Zlatko i Tomislav Wittenberg. 2005. „Zlatko Crnković: književno predstavljanje.“ Požega: VDG – njemačka narodnosna zajednica. Videokaseta.

Državni arhiv u Požegi. n. d. <https://dapz.hr/>

Gajdobranski, Nives. 2020. „Na vijest o smrti hrvatskog prevoditelja i književnika Zlatka Crnkovića“. *Akademija Art*. 4. 1. 2020. Pristupljeno: 10. 1. 2025. <https://akademija-art.hr/2020/01/04/na-vijest-o-smrti-hrvatskog-prevoditelja-i-knjizevnika-zlatka-crnkovica/>

Gradska knjižnica Požega. n. d. Pristupljeno: 2. 12. 2025. <https://gkpz.hr/>
HINA. 2004. „Obilježen jubilej Zlatka Crnkovića.“ *Index.hr*. 20. 9. 2004. Pristupljeno: 15. 12. 2025. <https://www.index.hr/vijesti/clanak/obiljezen-jubilej-zlatka-crnkovica/223861.aspx>

Knjižnice grada Zagreba. n. d. „Povijest Knjižnice S. S. Kranjčevića.“ Pristupljeno: 4. 12. 2025. <https://www.kgz.hr/hr/knjiznice/knjiznica-s-s-kranjcevic/a-o-knjiznici-671/povijest-423/423>

Milković, Vesna. 2023. „Na današnji dan prije deset godina preminuo je urednik, prevoditelj i pisac Zlatko Crnković Čaglinski – hoće li jednom postati „brend čaglinskog kraja“?“ *Požeški vodič*. 2. 11. 2023. Pristupljeno: 11. 4. 2024. <https://pozeskivodic.com/na-danasnji-dan-prije-deset-godina-preminuo-je-urednik-prevoditelj-i-pisac-zlatko-crnkovic-caglinski-hoce-li-jednom-postati-brend-caglinskog-kraja/>

Opačić, Nives. 2024. „Dječak iz Čaglina: skokovito po dolu i gaju“. *Vijenac* 781. Pristupljeno: 17. 12. 2025. <https://www.matica.hr/vijenac/781/djecak-iz-caglina-36019/>

Piteša, Adriana. 2011. „Nagrada velikanu: Zlatko Crnković – kad se prijevod čita kao original, onda je to ljepota.“ *Jutarnji list*. 12. 4. 2011. Pristupljeno: 15. 2. 2025. <https://www.jutarnji.hr/kultura/knjizevnost/zlatko-crnkovic-kad-se-prijevod-cita-kao-original-onda-je-to-ljepota-2041419>

Radonić, Tomislav. 2014. *Zlatko Crnković (1931.-2013.) : urednik-medijator književnog ukusa : [izložba] Gimnazija u Požegi, 9.lipnja 2014*. Požega: Državni arhiv u Slavonskom Brodu, Odjel u Požegi.

Radović, Bojana. 2022. „U našoj je zbilji previše okrutnosti, a nedostaje junaka. Njih ljudi traže, i nalaze, u fantasyju.“ *Večernji list*. 24. 02. 2022. Pristupljeno: 5. 12. 2025. https://www.vecernji.hr/kultura/u-nasoj-je-zbilji-previse-okrutnosti-a-nedostaje-junaka-njih-ljudi-traze-i-nalaze-u-fantasyju-1566103?utm_source=chatgpt.com